

Senki földjén

1.

1944 december tizennyolcadikán már szétszívargott a hír, hogy a német és a magyar csapatok harc nélkül kiűrik az alsó rákosmenti községeket, s a frontot visszavonják a Kőbánya és Mátyásföld között húzódó védelmi vonalig. A községekben csend volt, a lakosságnak az a része, amely nem engedelmeskedett a kiűritési parancsnak, a házakba és a pincékbe húzódva várta az események alakulását. A közlekedés a várossal megszakadt, az üzleteket nem nyitották ki, az áramszolgáltatás, hosszabb-rövidebb szünetekkel, még folyt. A helyi hatóságok elmenekültek, a hivatali helyiségekben a katonai parancsnokság, a tábori csendőrök és a kisegítő karhatalomnak nevezett nyilasőrség kisebb csoportjai tanyáztak.

A cinkotai út mellett fekvő ritkás házcsoportban egy magyar egység volt elszállásolva. András Sándornéhoz egy ötvenéves forma népfelkelő tizedest osztottak be. Az asszony egy kukoricással és kecskelegelővel körülvevett, magányos, egyszoba-konyhás házacskában lakott, és október vége óta a pincében rejtgette a férjét, aki a frontról szökött meg. A meglehetősen távoli szomszédok semmit sem tudtak erről; a férfi éjszaka érkezett, s azóta egyetlen-egyszer sem jött fel a pincéből.

Az asszony ezen a napon is letépett egy lapot a konyhaasztalon álló kalendáriumról: ezzel bizonyította magának az idő múlását. Ólomszürke nap volt ez is, akár a többi. Az égbolt megtöppedt, a seholsem szakadó felhők alacsonyan lógtak, szinte söpörték a tetőket.

A katona az asztal mellett ült a hokedlin, s a konyhaablakon betetsző szűrkeségbe meredt. Köpenyben, szíjjal a derekán ült, felszerelése a kövön hevert mellette. Deresedő haja kilátszott a sapka alól. Ujjai közt cigarettát tartott.

– Fehér karácsony lesz – mondta halkán, és az asszonyra pillantott. Az a letépett naptárlapot gyűrgette kezében. Már nagyon várta, hogy elinduljon a katona; ebben a délutáni órában szokta levinni az egész napra szóló ételt a férjének. Egynél többször nem mert lemenni a pincébe, amióta megkezdődtek a beszállásolások.

– Sashalmon talán már havazik – felelte és fürkésző pillantást lopott a katona arcára. Az letette a cigarettát a konyhaasztal fedő eternitlap szélére, s a cingáran feltekeredő füstöt figyelte.

– Igen, az asszony lehet, hogy reggel már havat söpör. – mondta – Tudja, mi sarkon lakunk és sokat kell bajlódni, hogy tiszta maradjon az út. Azelőtt felírt a rendőr, ha nem söpörtük el a havat rendszeren.

Olyan volt, mintha félálomban beszélne. Minek is beszél – gondolta Andrásné –, csak az időt tölti hiába. Menjen, ha mennie kell! A katona azonban csak a derékszíján rántott egyet.

– Mit is mondott, melyik fronton van most az ura? – kérdezte.

Az asszony gerince megmerevedett, de a pillantásának nem tudott parancsolni; egy ideges rándulással a kamraajtóra ugrott, amely a pincelejáratot rejtette.

– Honnan is tudnám – mormolta vontatottan –, hogy most már hol van? Talán a Dunántúlon.

A katona ferdén bólintott: – A Dunántúlon. Onnan már nem olyan könnyű hazaugorni...

– Mint innen Sashalomra – tette hozzá az asszony. A szeme megvillant, de gyorsan a szemhéja alá rejtette. A katona furcsán, ugatásféle hangon elnevette magát.

– Mátyás király is átkelt a Duna jegén – mondta –, meg a tatárok is.

– De a havat ki söpri el a ház előtt? – kérdezte az asszony, s nyomban megróttá magát ezért a bizalmosságért; nincs semmi közöm hozzá – gondolta – semmi közöm ehhez az emberhez. Összeszorított szájjal ismételte ezt, mint ha így akarná magát megerősíteni.

A katona egy pillanatig nézte, aztán lassan felszedelőzködött. A cigarettacsonkot is felvette az asztal széléről, a mutató és hüvelykujja közt szétnyomta a paraszt, majd a csikket a szemetesvödörbe dobta.

– Na, isten áldja! – bökött a sapkájához. – Lehet, hogy még visszajövök az este.

2.

Andrásné egy pillanatig a kezében tartotta még a kilincset, s az ajtóra bámult. A katona léptei már nem hallatszottak kintről. Az utóbbi napokban már néha hallható ágyúdörgés sem rezgette a levegőt. Ólomszürke csend borult a konyhára, s az asszony a lassan párásszó üveglapon át úgy látta, hogy az udvaron túl ágaskodó kukoricaszárak és az akácok csupasz, szikár ágai mintha belefagytak volna a csend merev anyagába.

Megrázta a fejét, s kétségbeesett erőfeszítéssel igyekezett koncentrálni; amíg gondolatait: a katona most bemegy a parancsnokságra eligazításért; amíg odaér, tíz perc, ha egyáltalán visszajön, az ugyanannyi idő, közben eltölt két-három percet; negyedóra alatt ő lemehet a pincébe, s elláthatja a férjét. Még ilyen halálos fáradtan is elég ennyi idő hogy elhányja a krumplit a pincelejárát felül, s ha visszajött a pincéből, ismét szétteregesse, s elegyengesse, a csapóajtó felett.

Nap mint nap elhányta és visszarakta a másfél mázsa krumplit, amivel elrejtette a lejárátot. Amit nem tudott félrelapátolni, azt begyömöszölte a zsákba azt meg a falra akasztotta. A zsák a falon lóg, amíg ő leereszkedik a feketeségbe, s betolja a lábast a farakás mögé.

A feketeséget is ő csinálta. Egy csendes estén az átázott homokkupacot odalapátolta a pinceablak elé. Melyik kóbor, frontról idevetődött katonának, vagy nyálasszájú nyilas suhancnak jutna eszébe, hogy a homokkupac mögött pinceablakot keressen?

Kivette a sütőből a lábast; meleg volt. Körülcsvarta egy ronggyal hogy ne hűljön ki olyan hamar. Lehet, hogy András nem kívánja most tüstént megenni. Tegnap hagyott egy keveset; ez agasztotta. Vagy negyedéig volt a lábás, amikor

felhozta, a másik edény meg üres. A két edény egészséges körforgása az élet biztosítéka. Most valami zavar lépett fel a körforgásban, s ez rettenetes kimerültségében is nyugtalansággal töltötte el.

Amióta a beszállásolások elkezdődtek, idekint aludt a konyhában, egy összehajtható sodronyon a sparhelt és a fal között. Legtöbbször nem hunyta le a szemét alkonytól hajnalig; felöltözve hevert az ágyon, s hol a szoba felé figyelt, hol pedig a kamrajtót bámulta a koromsötétben. Lámpát nem mert gyújtani; félt, hogy ez feltűnnék a katonáknak, s valamiképpen félreértenék.

Tudta, hogy senkire se számíthat magán kívül, s ha történne valami, még a lövés zajára sem nyílna ki egyetlen ablak is a környéken. Ezt természetesnek találta; ő sem nyitotta ki az ablakot, amikor néhány héttel ezelőtt az úton embereket hajtottak a tábori csendőrök és a karszalagosok. Foglyokat, vagy zsidókat – ki tudja? Mindenki igyekezett úgy tenni, mintha nem látná őket, mindenkinek elég a maga gondolja. Az ő dolga az, hogy a férje felett őrködjék.

A virrasztás kikezdte az arcát, s lassan az éjszaka képére formálta át: kissé kreolos bőre megsötétedett, szemei besüppedtek az arcába, orra pedig élesen ugrott elő. Koromfekete haját kendővel kötötte le, s ezzel betetőzte az átalakulást; harmincötéves korára csaknem öregasszonynak látszott. Ezt akarta; így legalább nem akadt meg rajta a katonák szeme, s a szomszédok pletykáitól is védve volt. De a praktikus cél mellett valami homályos ösztön is dolgozott benne; mintha életét öntudatlanul hasonlónak próbálta volna alakítani a pincében gubbasztóéhoz. Jól tudta, hogy Sándor sem éjszaka alszik, hanem nappal; ő is nappal szunnyadt el egy-egy órára a sparhelt mellett. Az éjszakai virrasztás éppúgy szokásává vált, mint az, hogy pontosan ebben az időben induljon meg a pinceajtó felé.

3.

A krumplihalom szépen, szabályosan kereklett. A lábast a polcra tette s a láppal hányni kezdte a krumplit a zsákba. Közben arra gondolt; mi lenne, ha most vernék meg az ajtót a katonák, vagy a nyilas őrk. Ez még sohasem fordult elő, de a gondolat egyre kísértette. A félelmet a fáradtság sem tudta kiszorítani. Néha azon kapta magát, hogy a szája mozog; egy elképzelt vallató kérdéseire felelget valaki a lényé mélyén. Az a valaki rettenetesen fél, s rettegésében otrombán hazudozik: azt az embert a pincében sohasem látta, nem ismeri. De akkor hogy került ide? Érezte, hogy a torka összeszorul; a kérdésre nem tud válaszolni. Talán azt mondja, hogy fegyverrel kényszerítette az az ember?

Lehunyta a szemét, de a kezei vaktában is gyorsan jártak. A krumpli hamarabb elfogyott, mint a gonosz és megalázó gondolatok. Szinte menekülés-szerű gyorsasággal rántotta fel a csapóajtót és a sötétségbe bámult.

– Te vagy? – hallotta lentről a férjét. Aztán köhögés hallatszott, fojtottan, szomorún.

Beteg, egészen biztos, hogy beteg – gondolta az asszony. Egy pillanatra homályos rettegés ébredt benne; Sándor köhögése talán büntetés az iménti rossz gondolatokért. Megfeszítette a gerincét és a dereka megmerevedett, ahogy belehajolt a homályba. Inkább meghalok – suttozta, aztán vadul, szenvedélyesen ismételte; – inkább haljak meg ebben a percben.

– Én vagyok – mondta és tapogatózva indult lefelé. Az elemlámpa, amit a férje használt a pincében, két nappal ezelőtt kieggett, gyertyájuk nem volt. Zsírba mártott cipőfűzőből eszkábált egy kis mécset a sötétben kuporgónak, de azzal is takarékoskodni kellett. Most csak a konyhából leszivárgó fény világított egy kevéssé.

Sándor a homályban mocorgó feketeségnek látszott. Kezét a szájára szorította és újra köhögött.

– Fáztál? – kérdezte az asszony. A feketeség balról jobbfelé ingott.

– Nem a fázás. . .

Bizonytalanul nyúlt a férfi arcához. Nedves forróságot tapintott, mintha szu-rokba nyúlt volna.

– Izzadok – mondta a férfi. Az asszony úja alatt a nedves forróságból las-san formálódott ki az ismerős arc.

– Lázás vagy. – sóhajtott – Istenem, mit csináljak . . . lázas . . .

– Semmi. – felelte a másik tompán – Majd hozz le egy aszpirint!

– Mit ér az? Meleg szoba kéne neked, meg ágy.

– Kéne. – a fekete kéz kinyúlt, elvette a lábast, s bizonytalanul bóklászva a földre tette. Ő a farakásnak támaszkodott és nézte.

– Most sem eszel? – kérdezte csaknem sírva.

– Majd később.

– Legalább valamit egyél belőle!

– Mondom hogy nem! – a férfi hangja ingerülten csattant fel – Ha egy-szer nem, akkor nem! Mit erőszakoskorsz!

– Jól van – mondta ő, s megint elfogta az a halálos fáradtság.

– Tudom én, mi kell nekem – a férfi hangját szétszaggatta a köhögés, amit görcsösen próbált elfojtani –, mit dirigálsz folyton?

Az asszony ismerte már ezeket a dührohamokat, s azt is tudta, hogy a férfi egy pillanat múlva már szinte rémülten suttogja: – Annus . . .

– Jó – mondta halkán – hát majd később eszel. Most már nem számít. Azok nemsokára elmennek.

Az ember az ujján számolt.

– Tizennyolcadika van – mormogta –, igaz?

– Annyi – felelte az asszony. – Akármelyik percben elmehetnek.

A férfi topogni kezdett a szénporban.

– Akkor mit állsz itt? – kiáltott fel – Menj fel! Azt akarod, hogy az utolsó pillanatban vegyenek észre? Menj már!

Nem akart közőködni. Felsőhajtott, s még egyszer kiformálta a feketeségből az ura arcát az ujjával. Most kevésbé forrónak és nyirkosnak érezte.

– Takarózz be jól – suttogta –, a bundát is terítsd magadra!

– Menj már! – morogta a férfi sürgetően.

Elindult felfelé, s visszatekintve még látta, hogy az ismét alaktalanná váló feketeség nehézkesen mászik be a farakás tömörebb homálya mögé.

4.

Tompa kétségbeeséssel meredt maga elé az asztal sarkánál megülve. A konyhában sivatagsárgán, s kicsit rezegve világított a villany. Még sohasem érezte magát ennyire elhagyatottnak; a férje most már tagadhatatlan betegsége

a magány és a kiszolgáltatottság újabb, az eddiginél is bénitöbb rétegeként vette körül. De ebből a szorításból csak még nagyobb magányossággal törhet ki. Ha biztos lenne, hogy az a katona nem jön vissza, s mások se háborgatnák, akkor felhozná a pincéből a férjét. Ágyban, szobamelegben hamar magához térne. Ismerte az erős szervezetét.

Újjai hegyén az emlékezet ismét kiformálta az ember arcát. Tizenhat éve éltek együtt (ebből három évet éles késként metszett ki az életükből a háború), s mivel gyermekük nem volt, mindent magábafoglaló ragaszkodással csüngött az emberén, aki néha szeszélyes volt, néha pedig nyugós – akár a gyermekek. Nehezen éltek. A férfi ugyan szakmunkás volt, de csak a háború előtt kezdett egy kicsit jobban keresni. Ő akkor kimaradt a szövőgyárból, aztán, hogy behívták a férjét, ismét visszament, míg végül november legvégén a gyárat ieszerték. Ettől kezdve úgyszólván ki sem mozdult a házból, s egész életét betöltötte az örködés.

Csodálkozott, hogy most, magányos kétségbeesésében egy pillanatra a katonára gondolt. A dereshajú ember négy nappal ezelőtt szállt meg nála, s amikor otthon volt, leginkább aludt. Tegnapelőtt éjszaka azonban mégis kijött a konyhába. Ő szokása szerint hangtalanul, nyitott szemekkel hevert a sodronyon, s úgy figyelte, hogy megáll a koromsötétben, tapogatózik, aztán meggyújtja a zseblámpáját. A fénykör ide oda szökdécselt a homályban.

– Ugye nem alszik? – kérdezte az ember, aztán, hogy nem felelt, folytatta. – Ne féljen – szárazon, vakkantásformán felnevetett –, nem vagyok már az a legény, aki kakaskodni jár ki a menyecskekhez. És maga sem az.

Felgyújtotta a villanyt, leült a hokkedlire, s cigarettát sodorgatva bámult maga elé. – Egyedül van az ember. – morogta. Ő nézett rá és nem szólt. Csak a katona beszélt, mintegy félálomban, arról, hogy itt lakik nem messze, Sashalmon és hogy a felesége várja. Fényképet is mutogatott, ócska, elmosódott képek, látszott, hogy évek óta nyüvi őket a tárcájában. Ő önkénytelenül nézett oda, s közben azt gondolta; nem szabad arra az asszonyra gondolnom, semmi másra sem szabad gondolnom, csak őrá, aki a pincében van.

A katona nem törődött a pincével, látszott, hogy a maga gondján töpreng s az asszony néhányszor észrevette; szeretne mondani valamit neki. Ő hallgatott, összeszorította a száját. Úgy érezte, nem engedheti meg, hogy beavassa a bizalmába, amikor ő nem teheti ugyanezt. Uralkodott magán, s ezt megkönnyítette a természete, amely eredetileg is meglehetősen zárkózott és szőfukar volt.

Most mégis érthetetlenül jól esett az a gondolat, hogy van a világon egyetlen ember, aki jószívvel van hozzá, ha segíteni nem is tud. Csak azzal, ha eltűnne – gondolta, s ettől muszáj volt elmosolyodnia. A mosoly elbóbiskoltatta, ringatta egy percig, aztán hirtelen elszállt az arcáról, s az magárahagyottan előrecsuklott a mellére. A sárga lámpafény vibrálásai át-átremegtek a testén álmában is.

5.

Halk kopogtatás riasztotta fel. Egy rándulással tért magához, de az olyan erős volt, hogy a homloka is belesajdult. Felszegte a fejét és kívárta a második kopogást. A katona volt, megismerte a koppintásról.

Kinyitotta az ajtót.

Ahogy belépett, rögtön látta rajta, hogy sietett, talán futott. Szerelékét a kőre zökkenetette s verejtékes homlokát törölgette.

– Ilyen meleg van odakint? – kérdezte Andrásné halvány mosollyal. A katonára visszamosolygott rá.

– Hidegben is izzadhat az ember ha megszorítják, – mondta, s észrevette az asszony arcándulását. – Ne ijedjen meg, nem idefelé kergettek. Hanem innen.

– Már indulnak? – kérdezte szinte hangosan az asszony, de a szive erősen dobogott.

A másik bólintott, cigarettát rángatott elő, de két-három slukk után a kőre dobta és rátaposott. A szétnyílt csikkre bámult.

– Nem szoktam szemetelni – mormogta –, igaz? Amíg itt voltam, nem dobáltam el egy csikket sem. Igaz?

– Nem baj. – mondta gépiesen az asszony, s megpróbált mosolyogni. Az ember lehajolt és felvette a csikket.

– Otthon az asszony nem tűrte, hogy a konyhába bagózzak – motyogta magában.

– Most bizony szívesen tűrné.

Mosoly vetett megint halvány napvilágot az ember ronggyá gyűrt orcájára.

– Lehet – mondta –, még az is lehet.

– Hiszen csak egy lépésre van tőle. – mondta az asszony.

– Épp ez az.

Arcának árcai elmélyültek, ahogy lefutott róluk a mosolygás napsugara. Fekete árok. Istenem – gondolta az asszony –, hiszen már nem is él. Már lent hever tulajdon arcának árkaiban. Ez a háború olyan, hogy az embernek tulajdon arcában előre megvájja a sírgödört.

A férfi leereszkedett a hokedlire, s a felszerelést a lába közé vette.

– A németeket már vonják vissza. – mormogta a lámpát bámulva.

Az jó, – mondta az asszony, s csak egy kis cikkanás jelezte benne, hogy elszólta magát. De a másik bólintott.

– A nyilasok még őrzátoznak.

– Azok félnek a katonáktól. Csak hajtják a... – azokra gondolt, akiket az úton elhajtottak. Az ablakok nem nyíltak ki...

– Katonaruhában nem lehet – hallotta a füsttel kilehelt hangot –, ott feljebb még őrködhetnek.

– Sashalomnál?

– Ott.

Tudta, hogy ezzel a szóval a férfi kiadta magát neki, de úgy tett, mintha nem venné észre. Aztán végül mégis a férfi szemébe nézett. A két fekete mélyedésből ólomszürkén tekintett rá a két idegen szem, mint a gránáttölcsérben meggyűlt vadvíz az égre.

– Hazahúzza a kívánság az embert – mondta.

Haza. – gondolta az asszony, s ujjai hegyén újra kiformálta a feketeségben gubbasztó ember szurok-arcát.

– Haza. – mondta hangosan is.

– De nekem nincs ruhám. – motyogta az ember, s szemeinek szürke tócsái megrebbentek, mintha szél fújt volna át rajtuk.

Az asszony elfordult. Mit akar tőlem? – gondolta kinlódva – Hiszen épp elég nekem a magam baja.

– Az urától maradtak itt ruhák. – hallotta a tócsát reszkettető fuvallatot.

– Az épp maradt – sóhajtotta vissza, de nem fordult meg.

Hallotta a férfi tópászkodását. Az épp a pisztolyát szedte ki a tokból.

– Ha én azt mondanám...

Az asszony pillantása végigrándult rajta.

– Ha egyszer kényszerít – mondta, és mosolygott.

– Jó – felelte a férfi s vakkantásszerű nevetését hallotta –, akkor kényszerítem.

A szekrényajtónál kicsit tétovázott, s az ura rosszabbik ruháját vette elő. Hátranyújtotta a férfinak, aztán állt még egy percig, homlokát a szekrényajtónak nyomva.

Amikor megfordult, a férfi már civilben volt, csak a bakancsa meg az inge árulta el kincstári voltát. Az idegen ruhák lötyögtek rajta. Sándoron is lötyögnének három év után. – gondolta az asszony.

– Kabát is kéne – mondta az ember.

Gondolkodott egy percig, aztán kiakasztotta a télikabátot. Tavasszal már nem kell kabát. Amikor majd ismét élünk, nem kell már kabát.

– Köszönöm – mondta a férfi és felvette. A revolvert a zsebébe csúsztatta.

Az asszony a padlón heverő katonaholmira mutatott.

– Ezzel mi legyen?

– Csináljon vele, amit akar. Ezt már nem kérik magától számon. Ez már a senki földje.

– Biztos?

Felmarkolta a ruhákat, s a szekrény alsó fiókjába gyömöszölte. Lábalával lökte helyre a lazán járó fiókot. A férfi a háta mögött állt, s valamin gondolkodott.

– Kell még valami? – kérdezte ő csaknem gorombán.

A másik fejét rázta.

– Majd visszajuttatom a ruhákat. – mondta zavartan.

– Nem számít. Erre ne legyen gondja!

– De. Nem felejttem el.

Lassan indult az ajtó felé.

– Kisérjen ki! – szólt vissza.

A konyhában megint megállt.

– Biztosan visszaküldöm. – mondta.

Az asszonynak hirtelen eszébe jutott valami.

– Inkább a lámpáját adja ide.

A férfi szótlanul odaadta. A küszöbről visszafordult:

– Nem jöttem vissza öt óra óta. Érti?

Az asszony bólintott.

– Különben, nem fontos. – mondta a férfi – Ez már a senki földje. Na minden jót! Köszönöm.

– Jóéjszakát – mondta az asszony és becsukta az ajtót.

6.

Felsőhajtott. Üresség nyílt benne, nagy üres telek. Szél járt át rajtuk – még nem tudta az öröm, vagy a félelem szele. Csak azt érezte, hogy megperditi, szinte felemeli a szél. Szaladni akart, de a falak szűk keretei visszafogták. A villanyfény apró remegései is a szélverte lángra emlékeztették.

– Senki földje – mondta hangosan –, senki földje.

Visszament a szobába. A hideg levegőben még érzett a füst, a bakancsok és a mosdatlan test szaga.

Eloltotta a villanyt és kinyitotta az ablakot. A feketeségbe bámult. Távolról elmosódott motordübörgés hallatszott. Most vonulnak el – gondolta, és nyelte a hideg, hószagú levegőt.

A fázás felserkentette. Bezárta az ablakot, villanyt gyújtott, megrázta a kályharostélyt. A kályhában volt még egy kis parázs. Aprófát tett rá, figyelte, hogy csapnak fel a lángok, aztán szénnel elfojtotta.

A sparheltben is felkotorta a tüzet, lábast tett fel, vízzel tele. Aztán visszament a szobába, s tiszta ágyat húzott.

Csak mikor mindezzel elkészült, ment be a kamrába, de akkor úgy rátört az izgalom, hogy a lábával rugdosta szét a krumplit. Felrántotta az ajtót, s a homályba hajolva kiáltotta:

– Te... Sándor... Hallod... elment!

Lent lassudan támadt fel a mocorgás.

– Elment? – kérdezte tompán Sándor, s a lépcső felé közeledett. Ő lefele indult.

– A katona?

– Mind. Ez már a senki földje!

Kinyújtotta a kezét.

– Gyere fel... gyere... most már lehet!

A szurokkéz felnyúlt, a szurokarcon a ferdén beeső fényben megolvadt a feketeség.

– Van erőd jönni?

– Jövök.

A szurok egészen leolvadt az emberről, s elötetszett a bekecs kopott szűrkéje. Az asszony felhátrált a lépcsőn.

– Fogd a kezem!

Hallotta az ember nehéz, szaggatott lélegzését. A kezei horgasan fogóztak a lépcsőfokba, ahogy felfelé kapaszkodott. Mikor elfogytak a lépcsők egy pillanatig meghajolt s a küszöbbe fogózott.

– Kapaszkodj belém, s lépj ki! – kiáltott fel, s húzta ki az embert a lejáróból. Érezte a keze forróságát.

A küszöbön állva András a falba kapaszkodott. A szemöldöke alatt a fehér félholdak el-eltűntek, s ismét előcsillantak.

– El ne botolj a krumpliban!

Átláboltak a szétszórt krumplihalmon.

– Meleg van – motyogta az ember –, milyen jó meleg van.

– A szobában még jobb. Gyere!

A szobában csakugyan meleg volt már. A férfi az ágyra nézett.

– Feküdni akarsz? Hisz lázas vagy.

A férfi nehézkesen moccanó nyakkal végigpillantott magán. A lomhán végigrángó mosoly felhasogatta a maradék sötétet is az arcán.

Igy?

Leereszkedett a székbe. Az asszony mellétérdelt és fűzni kezdte a bakancsát.

– Akarsz mosakodni? – kérdezte halkán.

– Mosakodni? – az ember teste egy pillanatra elernyed. Az asszony lehúzta a bakancsot. Erre gyorsan elhúzta a lábát.

– Hagyd, hisz...

De az asszony letekerte a tapadós rongyokat.

– Hozom a vizet.

Behozta a vajlingot s letette a szoba közepére.

– Dobálj le mindent, és állj bele!

A férfi fogai összekocódtak, de sebesen hányta le a ruháit. Szomorú szürkén állt ott, faágakhoz hasonlóvá vékonyult karjaiból és lábaiból csomósan ugrottak elő az ízületek. Az asszony szappanos ronggyal óvatosan dörzsölte le a hátát, a vállát, s nézte, hogy feketedik a víz a férfi lába körül.

– Jó lesz! – mondta – Rádteritem a lepedőt.

–Várj! – motyogta a másik, és ügyetlenül locsolta magát.

– Megfázol még jobban megfázol.

Ráterítette a lepedőt s dörzsölni kezdte. A férfi ernyedten tűrte. Az állán babrált.

– Lefekszel?

Nem. Hátha jönnek.

– Nem jönnek.

Azért tiszta fehérneműt vett elő s hagyta, öltözzék fel az ember. Egy rend ruhát is elővett, – a jobbik ruhát – s közben a katonai is az eszébe jutott. Ennyi idő alatt megtehetette a fele utat is Sashalomig.

A férje levetett ruháit összemarkolta, s belökte azokat is a szekrényfiókba. Még nem is tudja, hogy ruhát adtam annak az embernek – gondolta, de nem szólt.

A férfi még egyre az állát dörzsölgette.

– Megborotválkoznék.

– Nem ennél inkább?

– Előbb megborotválkoznék.

Odaadta neki a borotválkozó készletet amit a szekrényben őrzött. A kis tükröt is. Vizet melegített újra a kályhán. Aztán nézte, hogy szappanozza a férje az arcát. Mikor fiatal házások voltak sokat nevetgéltek; hogy elváltozik a habszakáltól, s milyen furcsa grimaszokat vág, miközben kihámozza állát a fehér burokból.

– Ollóval kéne nyírni ezt a sertét. – motyogta a férfi, s egyre nagyobb habot vert.

7.

A két kisegítő karhatalmista félszemmel összesandított. A sötétben nem látták egymás karján a szalagot. Az autóra gondoltak, amely a jegyzői iroda előtt várakozott. Óvatosan jártak, lábaikkal tapogatták a köveket. A házak ellensége-

sen lapultak, a kerítéseken foszforeszkált a megüledett dara. A kerítéseket nem lehetett megszólítani és igazoltatni – olyan katonaszökevények voltak, akik állva várták be üldözőiket.

Leszegett fejfel mentek, találmra pillantva jobbra és balra, de az első-tétített ablakok mögött még a néha megfigyelhető fénycsíkok sem tűntek elő. Hirtelen szeszélytől vezetve nyomták be az udvarajtót, s mentek be. A kopogtatásnál megszokásból használták a puskatust.

Bent nagy hangot vert a dörömbölés. Az asszony épp a vajling fölé hajolt, hogy kifacsarja a szappanos rongyot, amivel az ura testét mosta. Hajoltában megmerevedett, úgy hogy a gerince derékszöget alkotott a combcsontjaival; a csípőjében támadt nyilallás fogta össze a csontok drótvázát. A férfi kezében megállt a borotva.

– Na lám, itt vannak – mondta egész csendesen.

Az asszony a hangra egyenesre rántotta magát. A drótváz tartotta.

– Hátha már azok – lehelte.

A férfi nem felelt. A dörömbölés ismét felhangzott.

– És ha azok? – kérdezte a férfi.

– Le kell menned a pincébe.

A másik bölintott és szedelőzködni kezdett. Ahogy vállára dobta a bekecses szélével megseperte az asztalt. Az asszony furcsán, élesen látta az arcát; a fele már puhán bontakozott ki a habból, sok apró szarkalábbal telerajzolva, a másik felét még vastagon ülte a fehérség. Az asszony codálkozva vette észre, hogy mosolyog ezen.

– Gyere! – mondta, s érezte, hogy a belső drótváz megmoccan. Merevsége mintha az arcába vetült volna ki. Mozdulatlan arccal indult, a férfi a nyomában.

A konyhában még vadabbul hangzott a dörömbölés.

Átléptek a krumplihalmon, s az asszony felnyitotta az ajtót.

– Siess, és bujj a farakás mögé! – suttogetta. Néhány szem krumpli legurult a pincelécpsőn. Lecsapta az ajtót és sebtében kezdte rárugdosni a krumplit. Közben egymásután zuhogtak a puskatust ütései az ajtóra.

Csak a merevséget érezte az arcán, s valami görcshöz hasonló érzést az állkapcsában.

– De sokára nyitja. – mondta a kisegítő karhatalmista. S a vállával benyomult. A puskat maga elé tartotta. A másik, teljesen értelmetlenül, felkattantotta a zseblámpáját.

Elbóbiskoltam – mondta az asszony, s érezte a merevséget az arcán

– Ilyen melegben lehet is.

Álltak és néztek rá. Nem voltak szakavatott gyilkosok, csak az áldozatok hajcsárai. Álltak a puskába kapaszkodva.

– Van itt még valaki? – a hangjukon gyanakvás érzett. Az asszony má tudta, hogy ők is félnek.

– Volt. – felelte egykedvűen. – Katona. De elment.

– Már?

Összenéztek, talán azt gondolták, nekik is jobb lenne indulni. De odabent meleg volt.

– Elszívunk egy bagót – mondta a fiatalabbik, aki szeretett hetvenkedni. A homlokán forradás húzódtott, emiatt Sebesnek hívták, valaha focista volt és nagyon értett a cselezéshez.

– Na jó, Sebil! – hagyta rá az idősebb. Öreg vagány volt, Bige nevezetű aki magában sajnálta, hogy akkor ér véget a szezon, amikor épp kezdett valami leesni az ő zsebébe is. – Na, jól Nyissa ki az ajtót! – szólta az asszonyra.

A szobában erősen érzett a szappan, a tiszta ruha és a meleg víz szaga.

– De nagy fürdőcske volt itt. Csak nem ketten lubickoltak a katonával?

– Egyedül mosdott. – felelte az asszony mozdulatlan arccal.

Sebes nevetett: – Nem is fértek volna ketten a vajlingba hacsak nem úgy hogy összerakták amijük van. De arra jobb ez a szép tiszta ágy.

– A katonának tiszta ágy kellett – mondta az asszony –, hosszú út előtt állt.

Azok ketten elkomorodtak.

– De biztos benne – morogta Bige.

Gyanakvón néztek körül, s leültek a kályha mellé. Sebes még egyre körözött a szobában keselyszemével. Hirtelen felkelt, s az asztalhoz lépett, felemelt valamit. A borotva volt. Nézte a rátapadt, barnással kevert habot.

– Hosszú szakálla volt a katonájának.

Az asszony nem felelt. Az ajtó felé húzódott.

Sebes az újságpapírra csapott habpamacsokat is megnézte.

– Matuzsálemi szakálla volt. – mondta.

Bige hehhentett egyet. A szoba levegője sűrűbb lett.

– Nem mértem a szakállát. – mondta az asszony.

– Mást se?

Bige megint hehhentett; – Na és ha igen? Honleányi buzgóságból, mi?

– A katona elment – mondta az asszony.

Sebes rápillantott.

– Mást nem tud? – kérdezte. Felemelte a borotvaszappant és megszagolta. Bige lassan felemelte a fejét és ő is a szappanra bámult.

Az asszony le akarta hunyni a szemét, de mintha a szemhéjai is megmerepühán imbolyogni kezdtek a szeme előtt. A két alak is imbolygott. Imbolyogva emelkedett fel a fegyver Bige kezében.

– Mást nem tud? – ismételte Sebes, még egyre a szappant szagolgatva.

Az asszony le akarta hunyni a szemét, de mintha a szemhéjai is megmerevedtek volna.

– Mást nem. – mondta halkan.

A fegyvercső körülimbolyogta a szobát, az árnyéka lomhán nyúlt utána a falon. Az ajtó felé irányult.

– Fegyver volt a katonánál, amikor elment? – kérdezte Sebes és letette a szappant.

– Elvitte magával. – mondta az asszony.

– Merre?

– Nem tudom.

Majdnem kimondta; Sashalomra. De hallgatott.

– Jó – mondta Sebes. Bige még mindig az ajtónak fordította a fegyvert.

– Indulni kéne – morogta.

– Jó lenne, – mondta az asszony – hisz ez már a senki földje.

– Aha, – mondta Sebes – ezt a katonától hallotta.

– Igen. – felelte az asszony.

– Aki elment. . .

Sebes lassan lépett el az asztaltól, gyors, cikkanó szemét a tárgyakon járatva. A szekrényhez lépett, aprót koccantott a csizmája orrával a fiókon, aztán hirtelen lehajolt és kihúzta.

– De a köpenyét itthagya. – fejezte be a mondatot.

– Ez már a senki földje. – ismételte az asszony.

Bige nem nézett a fiókra, s a sárga posztóra sem, amely a rántástól kibomlott a padlón.

– Gyerünk a fenébe! – morogta.

– A fickó itt lapul valahol. – mondta Sebes, és összehúzta a szemét.

– Keresse a nyavalya. Gyerünk!

Sebes lehajtotta a fejét.

– Na, jó. És ez? – az asszonyra pillantott – Megsétáltatjuk?

Az asszony csodálkozott, hogy nem sikerül a szemét lehűnynia.

– Megsétáltatjuk?

– Ha őt cipeljük, a pacák ránk löhet – mondta Bige.

– A konyha üres volt.

– Láttam egy ajtót oldalt.

Nem a lámpát, hanem a pisztolyt kellett volna elkérni – gondolta az asszony. Hibát követtem el.

– Amögött az ajtó mögött lapul a maga embere? – kérdezte Sebes.

– Nem az én emberem volt. – mondta.

– Dehogynem. Hisz elbujtatta.

– Nem.

– Gyerünk a fenébe! – türelmetlenkedett Bige.

Sebes vállat vont és felvette a puskát. Az asszonymak úgy tetszett; az egész szoba a puska csövére tűzve leng és lassan félfordulatot ír le a cső mozgása nyomán.

– Maga előttünk megy.

Már a konyhában voltak, amikor újra megverték az ajtót. Az asszony önkéntelen kettőt lépett előre. A hátában érezte a puskacsövet.

Az ajtón német katonák dőltek be. Az asszony meglepődésében oldalvást lépett, s a nyilasok puskája a németekre meredt.

Azokat egy altiszt vezette. Halálosan fáradt, borostás volt az arca. Mikor meglátta a két nyilast a felvont fegyverrel, a revolvere után kapott. Az utána nyomulók közül valaki rekedten felkiáltott, s egy géppisztolycső meredt fel.

Az asszony a kamraajtónak támaszkodott.

A nyilasok leejtették a fegyvercsöveket. Egy pillanatig némán álltak valamennyien, a hideg levegő tömör hullámban áradt be az ajtón.

A német altiszt kihúzta a revolverét.

A hideg levegő magához térítette Bigét, s eszébe hozta a német nyelv imitt-amott összeszedett morzsalékait. Vigyázzba vágta magát, Heil Hitlerrel kiáltott. A német unottan lóbálta revolverét. Ez ingerelte Sebest. Ő nem tudott németül, csak mutogatott az asszonyra.

– Mondd már, te barom! – sziszegte Bigének.

Az csak tartotta mereven fel a karját.

– Mondd, mert minket nyír ki...!

Bige dadogni kezdett németül. Az altiszt unottan lóbálta a revolverét, de a géppisztoly csöve lassú ívben a kamraajtó felé fordult.

A nyilasok is felemelték a puskájukat.

– Nyissa ki az ajtót! – mondta Sebes lágyan.

Az asszony gépiesen engedelmeskedett.

A kamra feltárult, s benne a krumplihalom.

A német még egyre lóbálta a pisztolyt.

Sebes halkán káromkodott, félrelökte az asszonyt s belerúgott a krumplihalomba. Az ajtó széle láthatóvá vált.

Nem egyengettem el rendesen a krumplit, és most meg fogok ezért halni – gondolta az asszony s egy pillanatra szinte természetesnek találta ezt.

Sebes megmarkolta a hátán a ruhát és előrelökte.

– Nyissa fel az ajtót és menjen le érte!

Az asszony az iménti gondolat révületében engedelmeskedett.

Bige felkattantotta mögötte a zseblámpát. A németek oldalvást húzódtak.

Az altiszt már nem lóbálta a pisztolyt.

Az asszony lassan lépkedett lefelé. A fénysugár felette cikázott.

Hirtelen megmerevedett, s felnyúlva a lejárát keretébe kapaszkodott.

– Nem – sikoltotta – nem!

A fegyverek lefelé meredtek.

A homályban mocorgás támadt.

– Ne mozdulj! – kiáltotta az asszony – én elfedem a lejáratot!

A fénysugár útjában már ott állt a szurokalak.

Az asszony ránézett, s hirtelen csodálkozva érezte, hogy már nem is fél. Csak a retentő fáradságot érezte. Az az ember már biztosan hazaért. – jutott az eszébe.

Nézte a férjét, amint közeledik feléje, a félarca csupasz, a másik felét, ha kicsit elpiszkolva is, de elfedi még a szappan.

Amikor hozzáért, előrehajolt, megcsókolta a csupasz arcát, s egy pillanatra beszívta a szappanillatot, amely a régi időkre emlékeztette, amikor beretválkozás közben mosolyogva nézte Sándort.

Na ugy-e, hogy a maga embere. – szólt le hozzá Sebes

Nem fordult meg, s így senki sem látta az öntudatlanul támadó pici mosolyt, amit a szappan illata terített szét a szája körül.

– Az enyém. – suttogta.

A másik szökevény nem sokkal előbb lépett be a sashalmi ház kapuján.